

Munkahely

Manapság azt tapasztalhatjuk, egyre több szervezetnél fordítanak figyelmet arra, hogy környezetileg felelős munkahelyeket teremtsenek, illetve a munkahely környezeti hatását, teljesítményét számba vegyék, a negatív hatásokat csökkentésük, a teljesítményt pedig javítsák. Ezen törekvések eredményeként a dolgozók, alkalmazottak megismerhetik a környezetileg felelős működést, és számos gyakorlatot utána otthonukban is megvalósíthatnak a jó példát követve.

Fontos megemlíteni azt is, hogy sokan a gazdasági válság megoldását is részben a zöld gazdaság felé való elmozdulásban látják. Részben ennek, részben pedig a környezetvédelem előtérbe kerülésének köszönhetően napjainkban megnőtt a piacon megtalálható környezetbarát termékek és szolgáltatások száma. Mivel azonban zöldnek lenni, zöld termékeket és szolgáltatásokat ajánlani egyre inkább érték és a fogyasztók meggyőzésének, elérésének hatékony módja, előfordul, hogy a zöld, környezetbarát, természetes stb. jelzőket a szervezetek nem megalapozottan és jogosan használják. Rendkívül fontos tehát, hogy megtanuljunk, hogyan lehet az ilyen irányú kijelentések mögé nézni, kideríteni, hogy mennyire komoly az alapjuk; azaz, hogy megtanuljunk, hogyan lehet a zöldre mosott termékeket, szolgáltatásokat, szervezeteket felismerni és kiszűrni.

Milyen tehát egy igazán zöld (vagy legalábbis zöldülő), környezetbarát munkahely? A munkahelyet környezettudatosan működtetik, azaz:

- odafigyelnek az energia- és anyagfelhasználásra, törekednek csökkentése, az erőforrásokkal takarékosan bánnak, valamint törekednek arra, hogy a felhasznált erőforrások a munkahelyhez képest minél közelebből származzanak;
- igyekeznek megelőzni a hulladékok keletkezését, a keletkező hulladékot szelektíven gyűjtik, amit lehet, újrahasznosítanak;
- a berendezések (bútorok, elektronikus és egyéb eszközök stb.) környezetbarátak, javíthatóak, újrahasznosíthatók;
- a szükséges termékeket és szolgáltatásokat a zöld beszerzés alapelveit, szempontjait figyelembe véve szerzik be;
- a környezetbarát közlekedést a munkába járás és a munka végzése során is támogatják, előnyben részesítik;
- a munkahely működtetése és a tevékenység végzése során keletkező káros környezeti hatásokat felmérik, nyomon követik, és igyekeznek csökkenteni és/vagy semlegesíteni.

A környezetbarát megoldások, termékek és szolgáltatások kiválasztását nagyban segítik a termékjelek. Mivel azonban számos jelölés létezik, olyanok is, amelyeket a vállalatok maguk hoznak létre és tesznek rá a csomagolásra, fontos megismerni azokat, amelyeket semleges, szakmai szervezetek által lebonyolított minősítési folyamat során lehet elnyerni.

Fontos hangsúlyozni azt is, hogy a környezetbarát munkahely nagyon gyakran emberbarát munkahely is, hiszen kellemesebb és egészségesebb munkakörnyezetet eredményez számos zöld munkahely intézkedés: a környezetbarát bútorok természetes anyagokból készülnek és nincsen, vagy minimális az általuk kibocsátott szennyező

anyagok mennyisége; az energiatakarékos világítási és fűtési rendszer kialakításának eredményeként szinte mindig nő a dolgozók komfortérzete, mert saját maguk szabályozhatják a fényt és a fűtést/hűtést stb. Érdekes azt is megjegyeznünk, hogy egy olyan munkahelyen, amely ily módon figyelembe veszi az ott dolgozók érdekeit, a munka hatékonysága is nagyobb. Tehát gazdaságilag nem csupán az energiatakarékosság, hanem a hatékonyság növekedése miatt is érdemes zöldíteni és fenntarthatóbbá tenni a munkahelyeket.

Fontos azonban, hogy egy munkahely környezetbarát jellege nem elsősorban attól függ, hogy célja valamiféle környezet- és természetvédelmi tevékenység végzése. Tehát attól még, hogy valaki a megújuló energia iparban vagy szelektív hulladékgyűjtésben dolgozik, nem feltétlenül lesz környezetbarát a munkahelye. Nagymértékben függ az alkalmazott gyakorlatoktól, a hitelességtől. Meg kell tehát különböztetnünk a környezetvédelmi tevékenységet végző munkahelyeket a környezetbarát munkahelyektől. Természetesen arra is van példa, hogy ez a két dolog találkozik és együtt van jelen.

Helyzetkép

Bár a fentiekben bemutatott zöldülő, környezetbarát munkahely még nem általánosan elterjedt és alkalmazott norma, egyre több pozitív kezdeményezéssel, törekvéssel találkozhatunk e téren hazánkban is. Pozitív jel például, hogy 2004 óta a KÖVET Egyesület minden évben megrendezi egyre több résztvevővel a zöld iroda versenyt, valamint a kapcsolódó, zöld irodai megoldásokat bemutató kiállítást. Továbbá a versenytől függetlenül is egyre több zöldülő munkahely kezdeményezéssel találkozhatunk a vállalatok, kormányzati szervek és civil szervezetek részéről is. Emellett a zöld beszerzésre és közbeszerzésre ma már lehetőség van, sőt, bizonyos pályázati programok el is várják az ilyen beszerzést, hisz a környezetbarát termékek és szolgáltatások ma már mindenki számára elérhetőek, áruk is versenyképesek. Ha kis mértékben is, de úgy tűnik, egyre inkább elfogadottá válik, tudatosodik, hogy a környezetvédelem nem csupán költséges és viszi a pénzt, hanem megtakarításokat eredményez, valamint a környezetbarát munkahely emberbarát is, és ezáltal akár növelheti is a termelékenységet, a munkavégzés hatékonyságát.

A környezetbarát munkahely azonban nem csak zöld irodát vagy környezetbarát munkakörülményeket jelent, hanem azt is, hogy maga a szervezet környezeti szempontból fenntartható módon végzi tevékenységét. Ez azt jelenti, hogy a szervezet tevékenységével segíti, hogy a gazdaság ökológia lábnyoma, azaz környezeti hatása, csökkenjen. Ez összességében azt kellene, hogy eredményezze, hogy csökken a víz-, nyersanyag- és energiafelhasználás, kevesebb a káros anyag kibocsátás, megvédjük és helyreállítjuk az ökoszisztémákat. Sajnos a rendelkezésre álló adatok alapján (pl. ökológia lábnyom számítás, az Európai Környezetvédelmi Ügynökség jelentései stb.), sem nemzeti, sem globális szinten ez még nincs így. Helyi és közösségi jó példák viszont léteznek.

Munkahely szinten sokféleképpen és minden szektorban lehet (és szükséges!) dolgozni a környezeti fenntarthatóság eléréséért: termelő vállalatoknak azzal, hogy környezetbarát termékeket gyártanak és a gyártás során is figyelembe veszik a környezeti fenntarthatóság szempontjait, bankoknak azzal, hogy befektetéseikkel környezetileg fenntartható projekteket támogatnak, a mezőgazdaságban, hogy az ökológia gazdálkodás alapelvei szerint termelnek stb.

Az alapelvek minden szektorban és minden munkahelyen megegyeznek:

- A megelőzés elvének gyakorlati alkalmazása;
- Életciklus szemléletű gondolkodás, azaz a tervezéstől kezdve a gyártáson, szállításon, kereskedelmen, használaton át a hulladékká válásig illetve hosszú távú hatásig a környezeti hatások számba vétele és csökkentése;
- A környezeti hatások felmérése és nyomon követése, a környezeti teljesítmény folyamatos javítása és fejlesztése;
- A környezeti teljesítmény és tevékenységek kommunikációja, párbeszéd az érintettekkel, nyilvánosság biztosítása.

Felmerül a kérdés, hogy ha nem ismerünk egy szervezetet, honnan tudhatjuk, hogy környezetbarát módon működik? Először is, utána tudunk nézni, hogy működtet-e környezetközpontú irányítási rendszert (ISO14001 vagy EMAS). Aztán érdemes megnézni, hogy publikált-e környezeti vagy fenntarthatósági jelentést, valamint, hogy ezek a jelentések harmadik fél által hitelesítettek-e, vagy nemzetközileg elismert módszertan és szempontok alapján készítették el (ld. Globális Jelentéstételi Kezdeményezés vagy Global Reporting Initiative), amely megbízhatóságukat, hitelességüket nagy mértékben növeli. Ezen felül fontos információkat szerezhetünk a különböző szervezetek által készített összehasonlításokból és értékelésekből, ilyen pl. a Tudatos Vásárlók Egyesülete által készített cégmérce, az egyesített feketelista vagy a vállalatok elszámoltathatósági rangsora (Accountability Rating).

A környezetbarát munkahelyek mellett fontos megemlíteni a fenntarthatóság társadalmi pillérére koncentráló kezdeményezéseket is, a családbarát, gyerekbarát munkahelyeket (ld. pl. Szociális és Munkaügyi Minisztérium évente meghirdetett családbarát munkahely pályázata, de vannak már helyi kezdeményezések is pl. Gödöllőn, ahol a Regina Alapítvány pályáztatja a gyermekbarát környezet díjat).

Manapság rengeteg szó esik a „társadalmilag felelős vállalatokról”, a társadalmilag felelős vállalat- és szervezetirányításról (CSR vagy corporate social responsibility), és folyamatosan nő azon vállalatok, szervezetek száma, amelyek dialógust kezdeményeznek a témában, jelentést adnak ki ezirányú tevékenységükről. Mit is jelent ez? Egyrészt, a vállalat termékei, szolgáltatásai szintjén, valamint a „helyi” társadalom szintjén is felméri hatásait, igyekszik a negatív hatásokat csökkenteni, felméri és dialógust kezdeményez érintettjeivel, alkalmazottai önkéntes munkát vállalnak vállalatoknál stb. A munkahelyet is emberbarátan alakítják ki, illetve dolgozóik jól-létére is figyelmet fordítanak.

Azt, hogy napjainkban a társadalom, a fogyasztók számára egyre fontosabb a környezettudatos és társadalmilag felelős szervezeti működés, jól bizonyítja, hogy számos díjat is létrehozta már a példamutató szervezetek elismerésére, jutalmazására. Ilyen pl. a már említett zöld iroda díj, a fenntarthatósági jelentéseket értékelő zöld béka díj, az elszámoltathatósági rangsor, a környezeti megtakarítások díj, az EU üzleti élet a környezetért díja (European Business Awards for the Environment) stb.

Annak ellenére, hogy számos kezdeményezés és pozitív példa létezik, összességében sajnos még messze vagyunk attól, hogy a zöld munkahely általánosan elterjedt norma legyen, illetve attól is, hogy a zöld és társadalmilag felelős munkahelyek eredményeként akár hazánk, akár globális szinten az emberiség ökológiai lábnyoma csökkenjen.

Lényeges tehát, hogy a környezeti nevelés minden szintjén odafigyeljünk munkakörülményeink zöldítésére, illetve munkánk környezeti hatására.

Javaslatok

Általános

1. Fontos tudatosítani mindenkiben, hogy MINDEN munkahelynek és szektornak van (negatív) környezeti hatása, amelyet fel kell mérni, nyomon követni, és folyamatosan csökkenteni, valamint semlegesíteni. Ennek a szemléletnek megfelelően tehát minden szervezetnek pl. rendszeresen figyelnie kellene fogyasztását, mérnie öko-lábnyomát, nyilvántartania szén-dioxid kibocsátását stb.
2. Szükséges lenne az életciklus szemléletű gondolkodás elterjesztésére, azaz, hogy mielőtt bevezetünk egy terméket vagy szolgáltatást, felépítünk egy épületet vagy elindítunk egy projektet, átgondoljuk, hogy annak egész életciklusa során (azaz előállítás, szállítása, használata, majd hulladékká válása vagy használatból kivonása során) milyen környezeti és társadalmi hatásai lehetnek, és ezek ismeretében felelősen be lehetne-e vezetni a terméket, szolgáltatást stb.
3. Fontos tudatosítani mindenkiben, hogy a leghatékonyabb környezetvédelem a megelőzés, valamint, hogy ezzel összhangban a környezetterhelés csökkentésének egyik leghatékonyabb módja a fogyasztás csökkentése.
4. A nevelés és motiválás szempontjából nagyon fontos a jó és pozitív példák, gyakorlatok előtérbe helyezése és terjesztése a környezeti és társadalmi felelősségvállalás elősegítése érdekében.
5. A felelősségvállalást motiválja, ha a környezeti és társadalmi felelősségüket felvállaló szervezeteket jutalmazunk díjakkal, nyilvánosság biztosításával, pozitív kommunikációval, kedvezőbb pénzügyi és/vagy adózási feltételek biztosításával stb.
6. Fontos mindig hangsúlyozni a környezetileg tudatos munkahelyek kialakításának számos előnyét: erőforrás és költség megtakarítások, javuló komfort érzet és ennek következtében javuló hatékonyság és teljesítmény, a szervezet jobb megítélése, példamutatás stb.
7. Lényeges, hogy mindenki átérezze a hosszú távra való gondolkodás fontosságát: csak úgy lehetünk fenntarthatóak, ha környezeti és társadalmi hatásainkat nem csupán 4 évre előre, hanem legalább unokáinkra gondolva felmérjük.
8. Fontos mindenki számára elsajátítani a rendszerben való gondolkodás képességét, hogy átlássuk, a globális környezeti problémák mindennapi cselekedeteink, szokásaink eredményei. Ezért fontos, hogy mindenki lássa és értse, azzal, hogy például egy számítógépet feleslegesen bekapcsolva hagyunk, hozzájárulunk a klímaváltozáshoz.

Környezeti nevelőknek

1. A környezeti nevelésben, minden korosztály környezeti nevelése során tudatosítani kell és velük együtt a gyakorlatban is felmérni szervezetük környezeti (és társadalmi) hatásait, fogyasztását illetve erőforrás felhasználását stb., valamint, hogy ezek hogyan járulnak hozzá a helyi és globális környezeti problémákhoz. Erre javasolható és nagyon könnyen, minden korosztály számára és minden szervezetnél alkalmazható módszer az ökotérképezés (leírását ld.: Zöld iroda kézikönyv, Ökotérképezés kiadvány). Ebben a munkában lehetőség szerint érdemes bevonni az oktató csoporton kívül egyéb érintetteket is, oktatási intézmény esetén pl. a vezetőség tagját, karbantartót, takarítókat, beszerzést végzőket, szülőket stb.

2. A környezeti nevelési programba javasolt beépíteni hiteles környezetbarát gyakorlatot, tevékenységet folytató szervezetek látogatását, lehetőleg minél több szektorban.
3. Fontos, hogy mindenki megtanulja, hogyan lehet a valóban környezetbarát viselkedést és gyakorlatot a zöldre mosottól megkülönböztetni, és hogy számos lehetősége van arra, hogy a hitelességnek utánajárjon, azt ellenőrizze. Ezért hasznos bemutatni és megismertetni annak különböző módjait, ahogy a hitelességet ellenőrizni lehet pl. harmadik fél általi tanúsítás, hitelesítés, környezetbarát termékjelek, adatbázisok stb.

Irodalom, hasznos források

- Antal, O., Vadovics, E. (2005) Zöld iroda kézikönyv. KÖVET-INEM Hungária, Budapest
- Dauncey, G. (2001) Összeomlás után (A szivárványgazdaság kialakulása) Göncöl Kiadó
- Fidrich, R. (2003) Zöldrefestés. Globalizáció füzetek 3. Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest
- Globális Jelentéstételi Kezdeményezés: <http://www.globalreporting.org>, ahonnan a magyar nyelvű útmutató is letölthető
- Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world [*Zöld munkahelyek: Tisztességes munkahelyek felé egy fenntartható, alacsony szénkibocsátású világ-ban*] (2008) UNEP
- Halmay, R., Kovács, B. (szerk.) Ajánlások zöld fesztiválok szervezéséhez, FÖK, letölthető: http://fenntarthato.hu/fesztival/zold_fesztival_ajanlasok.pdf
- Havér, B. (2001) Termékek és környezetvédelem. KÖVET-INEM Hungária, Budapest
- Kiss, K. (1997): Modernizáció és környezetpolitika. in: A mai világ és a jövő forгатókönyvei. Nemzeti Stratégia 2002-ig. Kapuk
- Klein, N. (2004) No Logo. Márkák, Multik, Monstrumok. AMF Kft. - Tudatos Vásárlók Egyesülete, Budapest
- Lehet más a bevásárlás (kiadvány a méltányos kereskedelemről) (2006) Védegylet, Budapest
- Lőrincz, É. (2008) Zöldre mosás: ki visz be a zölderdőbe? Tudatos Vásárló elektronikus magazin: <http://tudatosvasarlo.hu/cikkek/997>
- Másért vállalkozók DVD (2006) KÖVET-INEM Hungária, Budapest
- Müller, M. (2001) Az áruvilág kicsi királyai (Gyerekek a reklámok világában) Geomédia Szakkönyvek, Budapest
- Pataki, Gy., Takács Sánta, A. (2005) Természet és gazdaság. Typotex
- Putt del Pino, S., Bhatia, P. (2002) Working 9 to 5 on Climate Change: An Office Guide. [*9-től 5-ig a klímaváltozás mérsékléséért: Útmutató irodák számára*] World Resources Institute, USA
- Tóth, G. (2007) A Valóban Felelős Vállalat. KÖVET-INEM Hungária, Budapest. Elektronikus formában letölthető: <http://www.kovet.hu/view/dl/60-942.html>
- Tudatos Vásárló elektronikus magazin, különösen az „Otthon és iroda” rovat: <http://www.tudatosvasarlo.hu>

Zöld közbeszerzés! A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve, Európai Bizottság, 2005., letölthető: http://ec.europa.eu/environment/gpp/guideline_en.htm

Zöld beszerzési kézikönyv önkormányzatok számára, Környezettudományi Központ, 2003., letölthető: <http://www.ktk-ces.hu/kezikonyv.doc>

Werner-Engel, H. és Tóth, G. (2000) Miért és hogyan foglalkozunk környezetvédelemmel a vállalatunknál? KÖVET-INEM Hungária, Budapest

Werner-Engel, H. és Tóth, G. (2001) EMAS 2001 – Egyszerűen. KÖVET-INEM Hungária, Budapest

Werner-Engel, H. (2006) Ökotérképezés. KÖVET-INEM Hungária, Budapest

Winter, G. (1997) Zölden és nyereségesen. Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Adatbázisok:

Cégmérce: <http://cegmerce.tudatosvasarlo.hu/>

Egyesített Feketelista: <http://www.feketelista.hu>

EMAS hitelesített szervezetek: <http://emas.kvvm.hu>

Környezetbarát termékek és szolgáltatások: Környezetbarát Termék Kht. honlapja: <http://www.kornyeztbarat-termek.hu> illetve: http://okocimke.kvvm.hu/public_hun/

Környezeti megtakarítások: <http://www.ablakonbedobottpenz.hu>

Környezeti, társadalmi és fenntarthatósági jelentések: <http://www.kovet.hu>

Vállalatok elszámoltathatósági rangsora (Accountability Rating): <http://www.accountabilityrating.eu>